

De Sabadell i del seu rodal

El Castell de Baiona

per Joan Alsina i Giralt

Ens diu Miquel Carreras en els seus Elements d'Història de Sabadell (1) que la castellanía d'Arrahona va ser donada en el segle XII "a la família dels Baiones que eren senyors del Castell de Baiona, situat a mà esquerra del Ripoll, en la seva confluència amb el Torrent de la Tosca o de can Moragues, segons ens diu Joan Montllor".

No acostumaven, ni Miquel Carreras ni Joan Montllor, citar les fonts de la seva informació, però aquesta era -amb comptadíssimes excepcions- totalment fiable.

Dels Baiones ens en parla també Mossèn Antoni Vergés i Mirassó en la seva Història de Castellar del Vallès en la que cita un document, existent en l'Arxiu de la Parròquia de Sant Esteve i que fa referència a una donació del 2 d'octubre de 1215; la traducció que en dona Mn. Vergés diu: "Et dono a tu, Pere de Clasquerí, als teus i als teus hereus que posseïssin la casa de Clasquerí, tota la Devesa de la Bruguera, íntegrament, que tinc en el Comtat de Barcelona, en el Vallès, a la parròquia de Sant Esteve de Castellar i que termeneja a orient amb la Serra de Sant Pere Ullastre, a migdia amb l'alou de Sant Llorenç del Munt, de Santa Maria de Togores i de Gorovert de Baiona, a occident amb el riu Ripoll i a tramuntana amb el meu alou, en les cases de les Fàbregues i amb els meus molins". (2) (En la publicació que es feu l'any 1974 de la Història de Castellar de Mn. Antoni Vergés s'hi transcriu el text en llatí d'aquesta donació).

Si aquest document ja ens indica amb certa aproximació la situació de les terres dels Baiones, a migdia del Pla de la Bruguera, altres documents, recentment localitzats a l'Arxiu Històric de Sabadell, ens vénen a confirmar la situació del Castell de Baiona, ja suggerida per Joan Montllor a Miquel Carreras.

Un document de 1542 (3) cita la venda d'unes terres que limiten "a orient amb el torrent de Colobrers, a migdia amb honors del mas Baiona, a ponent amb honors del mas Cellent i a cerç amb el mas Moragues".

En una escriptura de l'any 1762 (4) s'hi llegeix: "en la partida dita el Castell de Baiona, a sol ixent amb honors

El suposat turó del castell de Baiona.

Foto: Joan Farell

i terres del mas Català de Jonqueres, a migdia amb els mateixos honors, a ponents amb el riu Ripoll i a tramuntana amb honors de Jaume Moragues, pagès de dita parròquia de Jonqueres, i part amb honors del mas Deu, de la parròquia de Sant Julià d'Altura i del molí d'en Cellent".

Tots els llocs citats són ben coneguts encara: el torrent de Colobrers o de la Tosca, can Català, can Moragues i can Deu, masies existents encara; el molí d'en Cellent, conegut també com a molí d'en Deu, "el molí fariner anomenat d'en Cellent, qual molí es troba construït i edificat en la heretat dita el mas Deu, antes Cellent", ens diu un document de 1773 (5), no és més que l'actual molí d'en Galí.

Queda doncs ben clarament confirmada la situació del castell i del mas de Baiona que ja Miquel Carreras havia recollit de Joan Montllor. I no sols hi havien el Castell i el mas Baiona, dels que no en queda rastre. Hi havia, ran de riu naturalment, un molí també anomenat de Baiona, que un document de 1715 (6) ens situa: "terres al mas Cellent, a orient amb la riba del Ripoll, a migdia amb el molí de Baiona i a ponent amb el mas Llobet". El mas Llobet era un mas, avui desaparegut, que hi havia a la Planassa o Plana del Pintor, del que ens parla Joan Montllor i Pujal contant-ne una bonica tradició, escrit que s'ha reproduït recentment en un "Quadern d'Arxiu" de la Fundació Bosch i Cardellach (7). Que a darreries del segle XVII el molí estava encara en funcionament ens ho diu una escriptura de l'any 1671 en la que hi consta la venda de "tota aquella casa i molí anomenat de Baiona, amb les seves moles, daus i agulles usades i amb les seves farine-

res i tramulles també usades" (8). En el mateix document hi consta també la venda d'unes terres "al costat de dit molí i casa anomenats de Baiona, a migdia amb la bassa de dit molí i a cerç amb el riu Ripoll i part amb la foradada que allí hi ha".

I Castell, mas i molí estaven inclosos en l'anomenat Feude de Baiona; en un document de 1397 hi ha una cita a Bernat de Baiona i al Feude de Baiona (9), feude que de la vora del riu Ripoll arribava fins a la riera de Canyameres i a tocar a can Lletget, com es pot veure en una escriptura de l'any 1582 en la que s'hi llegeix: "tota aquella masia anomenada Lletget, situada en la parròquia de Sant Feliu de Sabadell, a ponent amb la riera de Canyameres, a tramuntana amb honors de l'anomenat Feude de Baiona" (10).

Com ja he dit abans, tota la documentació examinada no fa més que venir-nos a confirmar la situació ja donada per Miquel Carreras, a suggeriment de Joan Montllor i Pujal.

No s'han trobat per aquells voltants runes que poguessin fer pensar en l'emplaçament exacte del Castell de Baiona. ■

1) Miquel Carreras, Elements d'història de Sabadell, 1ª ed. pàg. 83.

2) Antoni Vergés i Mirassó, Història de Castellar, pàg. 54.

3) Arxiu Històric de Sabadell. Lligall 25.1.2/10.1 Doc. 53 pàg. 8.

4) A.H.S. Escritania vol. 288 pàg. 74.

5) A.H.S. Escritania vol. 306 pàg. 171.

6) A.H.S. Escritania vol. 218 pàg. 16.

7) Quaderns d'Arxiu de la Fundació Bosch i Cardellach; Escrits de Joan Montllor i Pujal, III, Costums, Tradicions, Temes Comarcals.

8) A.H.S. Escritania vol. 325 pàg. 233.

9) A.H.S. Lligall 16.1.1-D.11.5.

10) A.H.S. Escritania vol. 84 juny.